

Arbejdsstyrken

Af Thomas M. Nielsen
Danmarks Statistik, Arbejdsmarked

1. Flere ældre og færre i arbejde

Lidt over halvdelen af befolkningen er i arbejdsstyrken

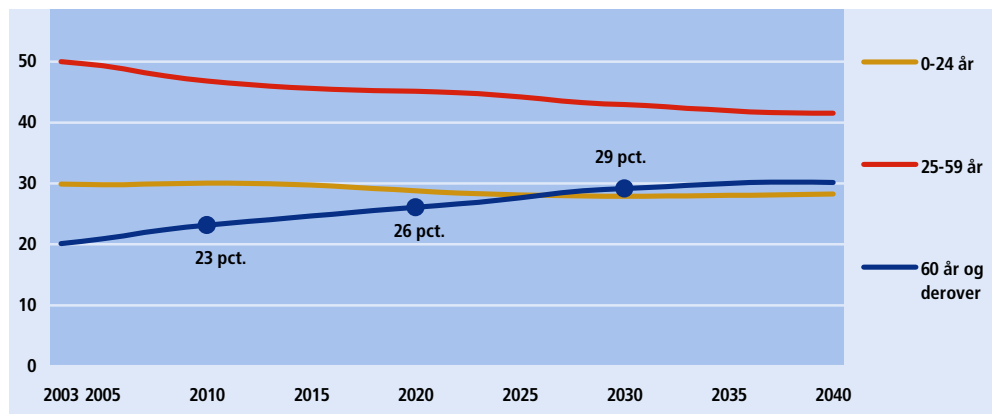
Arbejdsstyrken er betegnelsen for alle de mennesker, som er til rådighed for arbejdsmarkedet. Begrebet arbejdsstyrke omfatter derfor både beskæftigede og arbejdsløse. Arbejdsstyrken bestod 1. januar 2003 af 2.860.636 personer, som fordeler sig med 2.741.386 beskæftigede og 119.250 arbejdsløse. Med en samlet befolkning på 5.383.507 personer 1. januar 2003 udgjorde arbejdsstyrken således 53,1 pct. af befolkningen.

Voksende andel af ældre betyder mindre arbejdsstyrke

Den del af befolkningen, som ikke indgår i arbejdsstyrken, består først og fremmest af børn og unge under uddannelse samt ældre, der har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet. I de kommende år vil alderssammensætningen i den danske befolkning ændre sig i retning af flere ældre. I dag er 20 pct. af befolkningen over 60 år. Denne andel vil ifølge Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning stige til 23 pct. i 2010, 26 pct. i 2020 og 29 pct. i 2030. Da ældre over 60 år for hovedpartens vedkommende befinder sig uden for arbejdsstyrken, er det en udvikling, som vil få arbejdsstyrkens andel af befolkningen til at falde.

Figur 1 Befolkningsfremskrivning 2003-2040

Procent

Færre personer i arbejdsstyrken vil medføre faldende skatteindtægter for samfundet. Samtidig kan den demografiske udvikling, der medfører en voksende andel af ældre, føre til flere udgifter til pensioner, sundhed og omsorg mv. Færre personer i arbejdsstyrken kan også give virksomheder problemer med at rekruttere den nødvendige arbejdskraft.

En faldende arbejdsstyrke behøver dog ikke betyde, at Danmark bliver fattigere. Produktivitetstigninger medfører, at det samme arbejde i mange tilfælde vil kunne udføres med mindre brug af arbejdskraft, men en mindre arbejdsstyrke vil lægge nogle økonomiske begrænsninger på samfundet. Selv om et fald i arbejdsstyrken ikke nødvendigvis vil føre til et decideret fald i det gennemsnitlige velstandsniveau, så vil udviklingen trække økonomien den forkerte vej, således at samfundet med en faldende arbejdsstyrke vil være fattigere end i en situation, hvor arbejdsstyrkens omfang forbliver det samme. Det er derfor i samfundets interesse at begrænse faldet i arbejdsstyrken.

Flere i arbejde Det er på den baggrund ikke overraskende, at det er et politisk mål at øge arbejdsstyrken. Særligt er man naturligvis interesseret i at øge beskæftigelsen, hvilket også fremgår af titlen på regeringens seneste arbejdsmarkedsreform *Flere i arbejde*.

Flere indvandrere på arbejdsmarkedet, en højere tilbagetrækningsalder og studerende hurtigere gennem uddannelserne er nogle af de løsninger, der ofte nævnes i bestræbelserne på at øge arbejdsstyrken. Hovedformålet i denne artikel er netop at beskrive de dele af det danske arbejdsmarked, hvor der er muligheder for at øge udbuddet af arbejdskraft. Internationale sammenligninger vil desuden blive benyttet, hvor det er muligt at sætte de danske tal i perspektiv.

Artiklens indhold Hvor mange beskæftigede arbejder mindre end de ønsker? Hvor høj er ældres erhvervsdeltagelse i Danmark sammenlignet med andre EU-lande? Hvor mange studerende arbejder ved siden af deres studier? Hvor stor en del af indvandrerne i Danmark er i beskæftigelse? Det er nogle af de spørgsmål, som vil blive besvaret i denne artikel.

Temaartiklen er opdelt i fire hovedafsnit. I afsnit 2 vil arbejdsstyrkens sammensætning på køn og alder blive beskrevet nærmere. Derefter vil der i afsnit 3 blive inddraget tal for arbejdsstyrkens omfang i udvalgte europæiske lande. Endelig vil fokus i afsnit 4 blive rettet mod de grupper, hvor der er muligheder for at øge udbuddet af arbejdskraft. Artiklens konklusioner opsummeres i afsnit 5.

Kilder Statistiske kilder til beskrivelse af arbejdsstyrken i Danmark

I Danmark kan to forskellige statistiske kilder benyttes til at beskrive arbejdsstyrken: Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS) og Arbejdskraftundersøgelsen (AKU). En vigtig forskel mellem de to statistikker er, at RAS er baseret på registre og omfatter hele befolkningen, mens AKU er baseret på interview med et udsnit af befolkningen. AKU er en statistik, der laves efter samme retningslinier i hele EU, og det er derfor den anvendte statistik ved de internationale sammenligninger.

Da RAS er en fuldstændig statistik, giver den mulighed for at beskrive selv små grupper meget detaljeret med en høj grad af sikkerhed. Detaljeringsgraden i AKU er derimod begrænset pga. den statistiske usikkerhed. AKU har til gengæld den fordel, at den indeholder oplysninger, som bedst indhentes ved interview. Det drejer sig om forhold som fx jobsøgning og arbejdstid.

RAS er en statusopgørelse, der beskriver befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet i sidste uge af november måned. Den udkommer kun én gang om året ca. 16 måneder efter den periode, der beskrives. Det er en relativ lang produktionstid. AKU offentliggøres ca. to måneder efter opgørelsesperioden, og AKU er samtidig en undersøgelse, der er i gang hele året og udkommer hvert kvartal.

2. Arbejdsstyrken i Danmark

Tabel 1 Arbejdsstyrken. 2003

	Under 16 år	16-29 år	30-49 år	50-66 år	67 år og derover	Alle
Arbejdsstyrken i alt	38 032	665 053	1 365 573	741 458	50 520	2 860 636
Beskæftigede mænd	21 900	333 699	681 209	385 269	37 932	1 460 009
Beskæftigede kvinder	16 132	303 203	628 879	320 575	12 588	1 281 377
Arbejdsløse mænd	0	14 553	27 349	18 405	0	60 307
Arbejdsløse kvinder	0	13 598	28 136	17 209	0	58 943
Uden for arbejdsstyrken i alt	1 038 966	237 172	203 625	397 066	646 042	2 522 871
Mænd uden for arbejdsstyrken	530 630	108 115	88 378	164 816	250 168	1 142 107
Kvinder uden for arbejdsstyrken	508 336	129 057	115 247	232 250	395 874	1 380 764
Hele befolkningen	1 076 998	902 225	1 569 198	1 138 524	696 562	5 383 507
Mænd	552 530	456 367	796 936	568 490	288 100	2 662 423
Kvinder	524 468	445 858	772 262	570 034	408 462	2 721 084

Kilde: Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

Arbejdsstyrken består af flere mænd end kvinder. Ud af de 2.860.636 personer, der er i arbejdsstyrken, er 53,1 pct. mænd svarende til 1.520.316 personer. Mænd udgør kun 49,5 pct. af hele befolkningen og er derfor overrepræsenteret i arbejdsstyrken.

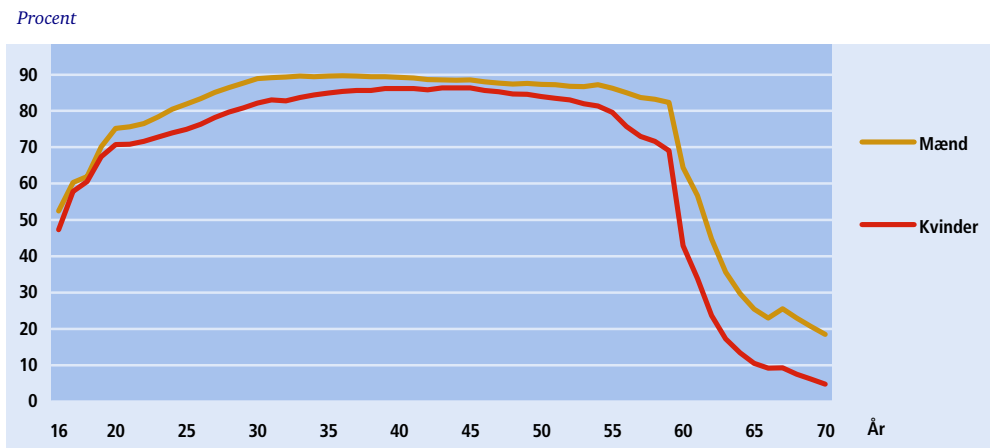
30-49-årige udgør næsten halvdelen af arbejdsstyrken

Aldersgruppen 30-49-årige bidrager med 1.365.573 personer til arbejdsstyrken. Heraf er 1.310.088 beskæftigede og 55.485 arbejdsløse. De 30-49-årige udgør hele 47,7 pct. af arbejdsstyrken, mens deres andel af befolkningen kun er 29,1 pct. Arbejdsstyrkens samlede omfang påvirkes derfor kraftigt af hvor stor en andel 30-49-årige, der findes i hele befolkningen. Det er på den baggrund problematisk, at denne andel forudsiges at falde gradvist helt frem til år 2026 fra de nuværende 29,1 pct. til 23,9 pct.

Erhvervsaktiviteten begynder at falde fra 55-års alderen

Andelen af erhvervsaktive begynder for alvor at falde omkring 55-års alderen for både mænd og kvinder. For 55-årige mænd er hele 86,3 pct. i arbejdsstyrken, mens andelen for kvinder er 79,6 pct. For de 60-årige mænd og kvinder er kun henholdsvis 64,4 pct. og 42,9 pct. i arbejdsstyrken. De ældres stigende andel af befolkningen sammenholdt med deres relativt lavere aktivitet på arbejdsmarkedet, er derfor en kombination, der samlet vil betyde, at arbejdsstyrkens andel af befolkningen falder.

Figur 2 **Erhvervsfrekvenser fordelt på køn og alder. 2003**

Anm.: Erhvervsfrekvensen angiver arbejdsstyrkens andel af befolkningen. I den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), som er kilden til figuren, består arbejdsstyrken af beskæftigede og registrerede arbejdsløse.

3. Arbejdsstyrken i Europa

Danmark har størst erhvervsdeltagelse i EU

Erhvervsdeltagelsen i Danmark er høj sammenlignet med de fleste andre europæiske lande. I 2002 var 79,9 pct. af den danske befolkning i alderen 15-64 år i arbejdsstyrken. Det er den højeste andel blandt alle EU's nuværende 25 medlemmer. Island, Schweiz og Norge har højere erhvervsfrekvenser for 15-64-årige end Danmark, men ingen af disse tre lande er medlem af EU.

Mindst kønsforskel i de nordiske lande

Der er store forskelle mellem de enkelte EU-lande. I top finder man Danmark, Sverige, Finland, Holland og Storbritannien, hvor mere end 75 pct. af den 15-64-årige befolkning er i arbejdsstyrken. I bund findes Ungarn, Italien, Grækenland, Belgien og Polen med erhvervsfrekvenser for 15-64-årige mellem 60 og 65 pct.

Kønsforskelle meget store i Italien, Spanien og Grækenland

I mange lande deltager kvinder i langt mindre grad end mænd på arbejdsmarkedet. Det er en af grundene til de store forskelle i de samlede erhvervsfrekvenser. Sverige og Finland er de to EU-lande, hvor forskellen mellem mænd og kvinders erhvervsfrekvenser er mindst. Herefter følger Danmark, hvor 15-64-årige mænd har en erhvervsfrekvens, som er 8 procentpoint højere end 15-64-årige kvinders. I Italien, Grækenland, Luxembourg, Spanien og Irland har mænd erhvervsfrekvenser, som er mere end 20 procentpoint højere end kvinders. På europæisk plan kan arbejdsstyrken således

øges betydeligt ved at få flere kvinder ud på arbejdsmarkedet, mens der i Danmark ikke er et tilsvarende uudnyttet potentiale blandt den kvindelige del af befolkningen.

Tabel 2 Erhvervsfrekvenser for 15-64-årige i udvalgte europæiske lande. 2. kvartal 2002

	Alle	Mænd	Kvinder	Kønsskel
Island	87,6	91,1	83,9	7,2
Schweiz	81,3	88,7	73,9	14,9
Norge	80,6	83,7	77,5	6,3
Danmark	79,9	83,8	75,8	8,0
Sverige	78,0	79,8	76,1	3,7
Finland	77,2	79,4	74,9	4,5
Holland	76,5	84,8	67,9	16,9
Storbritannien	75,3	82,3	68,3	14,0
Portugal	72,1	79,6	64,9	14,7
Østrig	71,6	79,5	63,7	15,8
Tyskland	71,5	78,7	64,2	14,6
Cypern	70,9	80,9	61,6	19,3
Tjekkiet	70,4	78,4	62,5	15,9
Litauen	69,9	74,3	65,7	8,6
Letland	69,8	74,8	65,2	9,6
15 gamle EU-lande	69,6	78,3	60,8	17,5
Slovakiet	69,5	76,2	63,0	13,2
Frankrig	69,0	75,5	62,6	12,9
Slovenien	68,5	73,0	63,9	9,1
Estland	68,2	73,8	63,2	10,6
Irland	67,9	78,3	57,3	21,0
Spanien	65,8	78,8	52,6	26,2
Luxembourg	65,4	76,5	53,4	23,1
Polen	64,9	70,8	59,1	11,8
Rumænien	64,2	71,0	57,7	13,3
Belgien	64,1	72,6	55,4	17,2
Grækenland	63,1	76,6	50,2	26,4
Bulgarien	62,5	66,8	58,4	8,3
Italien	61,0	74,2	48,0	26,2
Ungarn	59,9	67,5	52,6	14,9

Anm.: Erhvervsfrekvensen for 15-64-årige angiver andelen af 15-64-årige i arbejdsstyrken målt i forhold til alle 15-64-årige. Arbejdsstyrken inkluderer her beskæftigede samt arbejdsløse defineret som ubeskæftigede personer, der har søgt arbejde inden for de sidste 4 uger, og som kan tiltræde et arbejde med to ugers varsel.

Kilde: Eurostat.

4. Udbud af arbejdskraft

Demografisk udvikling medfører isoleret set en mindre arbejdsstyrke ...

... men en større erhvervsdeltagelse kan ændre billedet

De ældre vil i de kommende år komme til at udgøre en større andel af befolkningen. Under forudsætning af den samme grad af erhvervsdeltagelse for de forskellige aldersgrupper vil denne udvikling medføre en mindre arbejdsstyrke.

Den demografiske udvikling i retning af en større andel af ældre er en faktor, som ikke er til at ændre, hvis der ses bort fra indvandring i meget stort omfang som en mulighed. Erhvervsdeltagelsen for de forskellige grupper i samfundet er imidlertid ikke nogen konstant faktor. Et fremtidigt udbud af arbejdskraft på det nuværende niveau kan derfor kun realiseres, hvis erhvervsdeltagelsen øges. Formålet med dette afsnit er at beskrive nogle af de grupper i samfundet, hvor der kan være muligheder for at øge udbuddet af arbejdskraft.

Det samlede udbud af arbejdskraft i samfundet kan øges på to måder. For det første kan de personer, som allerede er i beskæftigelse, arbejde mere. Det er et særlig relevant område at fokusere på, hvis der er tale om beskæftigede, som ufrivilligt arbejder på deltid. Man kan i så fald tale om *underbeskæftigelse*. Arbejdstid og omfanget af underbeskæftigelse i Danmark vil blive beskrevet i afsnit 4.1. Det samlede udbud af arbejdskraft kan naturligvis også øges, hvis der kommer flere mennesker i arbejds-

styrken. De efterfølgende afsnit vil beskrive forskellige forhold omkring arbejdsmarkedet for ældre (4.2), studerende (4.3), indvandrere (4.4) og personer i arbejdsmarkedets udkant (4.5), der omfatter arbejdsløse, personer i støttet beskæftigelse og personer midlertidigt uden for arbejdsstyrken. Ældre, studerende, indvandrere og personer i arbejdsmarkedets udkant har tilfælles, at de alle omfatter mange mennesker, som har begrænset eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet.

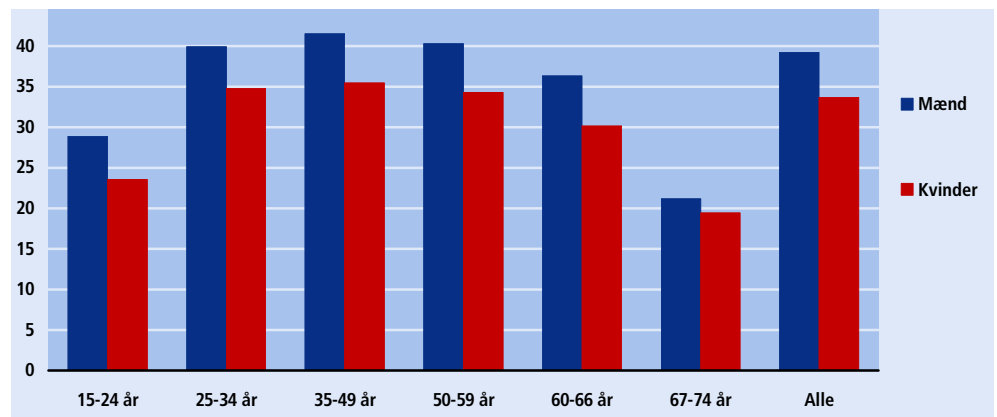
4.1 Arbejdstid og underbeskæftigelse

*35-49-årige mænd
arbejder knap
42 timer om ugen*

Køn og alder er to faktorer, der har indflydelse på, hvor meget beskæftigede arbejder. I 2003 var den normale ugentlige arbejdstid for mænd mellem 35 og 49 år i gennemsnit 41,6 timer. Dermed er de 35-49-årige mænd den gruppe på arbejdsmarkedet, som har den højeste ugentlige arbejdstid. Beskæftigede kvinder mellem 35 og 49 år arbejder i gennemsnit 35,5 timer om ugen. For alle aldersgrupper arbejder mænd i gennemsnit flere timer om ugen end kvinder.

Figur 3 Normal ugentlig arbejdstid for beskæftigede personer. 2003

Timer

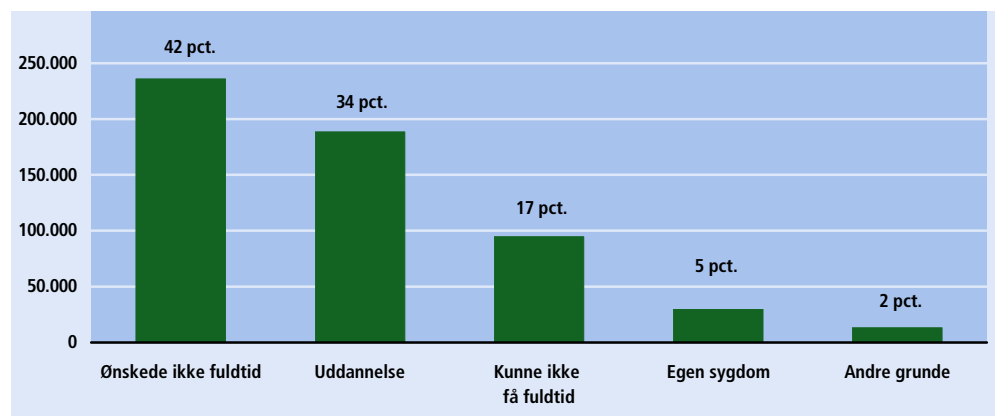
Anm.: Både hovedbeskæftigelse og eventuelt sekundært job er inkluderet i arbejdstiden.

Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

Der var i alt 2.692.000 beskæftigede i alderen 15 til 66 år i 2003. Heraf var 562.000 personer kun beskæftigede på deltid. Kvinder er stærkt overrepræsenteret i gruppen af deltidsbeskæftigede. Af de 562.000 deltidsbeskæftigede var 401.000 således kvinder, hvilket svarer til mere end 70 pct.

Figur 4 Årsager til deltidsbeskæftigelse. 2003

Personer

Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

17 pct. af alle deltidsbeskæftigede kunne ikke få fuldtidsbeskæftigelse

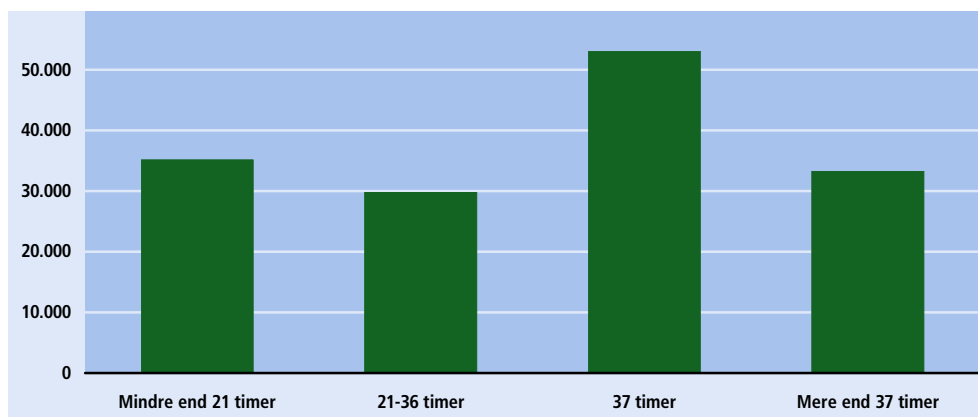
Blandt alle deltidsbeskæftigede arbejdede 95.000 personer på deltid, fordi de ikke kunne få arbejde på fuldtid. Det svarer til 17 pct. af alle deltidsbeskæftigede. For at blive registreret som deltidsbeskæftiget i arbejdskraftundersøgelsen skal man angive, at man betragter sig selv som deltidsbeskæftiget. Desuden er det et krav, at man arbejder mindre end 37 timer om ugen i sin hovedbeskæftigelse.

65.000 personer er underbeskæftigede

Næsten 6 pct. af alle beskæftigede ønsker at arbejde mere, end de gør nu. Det svarer til 151.000 personer. Det er bemærkelsesværdigt, at mere end halvdelen af dem, der ønsker at arbejde mere, allerede arbejder mindst 37 timer om ugen. Kun personer, som arbejder mindre end 37 timer om ugen, og som ønsker at arbejde mere, vil her blive betragtet som underbeskæftigede. Denne gruppe udgør i alt 65.000 personer og er sammensat af 35.000, der arbejder mindre end 21 timer om ugen, og 30.000, der arbejder mellem 21 og 36 timer om ugen.

Figur 5 Beskæftigede som ønsker at arbejde flere timer opdelt efter normale ugentlige arbejdstid. 2003

Personer

Anm.: I den normale ugentlige arbejdstid indgår både timer fra hovedbeskæftigelse og eventuelt sekundært job.
Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

Lavt uddannede er overrepræsenteret blandt de underbeskæftigede

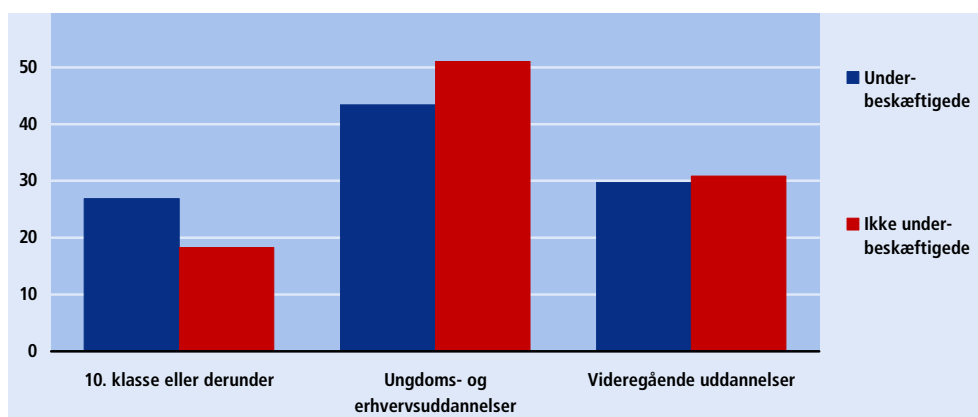
De beskæftigede 15-66-årige kan derfor opdeles i 65.000 underbeskæftigede og 2.627.000 personer, som ikke er underbeskæftigede. Sammenligner man niveauet for højeste fuldførte uddannelse for disse to grupper, fremgår det, at der er en klart højere andel af de underbeskæftigede, som kun har fuldført en uddannelse på 10. klasseniveau eller derunder. Det drejer sig om 27 pct. af de underbeskæftigede mod 18 pct. af resten af de beskæftigede. Det er interessant, at andelen med videregående uddannelser er ca. 30 pct. for både underbeskæftigede og resten. Underbeskæftigelse er derfor ikke et problem, der i mindre grad rammer personer med videregående uddannelser. Derimod peger tallene i retning af, at beskæftigede, som har en ungdoms- eller erhvervsuddannelse som højeste uddannelse, er mindre ramt af underbeskæftigelse.

Uddannelsesniveau kan påvirke ens opfattelse af underbeskæftigelse

Når underbeskæftigede bliver sammenlignet på tværs af uddannelsesniveau, bør man være opmærksom på, at personer med lange uddannelser kan have en anden opfattelse af underbeskæftigelse end lavere uddannede. Investerer man tid og kræfter i at tage en lang uddannelse, er formålet som regel at deltage på arbejdsmarkedet i fuldt omfang. Mange personer med lange uddannelser vil derfor sandsynligvis finde deltidsarbejde mere frustrerende, og de vil være mere tilbøjelige til at angive, at de ønsker at arbejde mere. Det kan forklare den relativt høje andel af personer med videregående uddannelser i gruppen af underbeskæftigede.

Figur 6 Højeste uddannelsesniveau for underbeskæftigede og resten af de beskæftigede.

Procent

Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

38 pct. af de underbeskæftigede er under 25 år

Blandt de 65.000 underbeskæftigede er 25.000 personer mellem 15 og 24 år. De 15-24-årige udgør således 38 pct. af alle underbeskæftigede. Da de 15-24-åriges andel af den samlede beskæftigelse kun var 14 pct. i 2003, er den yngste aldersgruppe derfor kraftigt overrepræsenteret i gruppen af underbeskæftigede.

Underbeskæftigelse er et større problem for kvinder

For både mænd og kvinder er 15-24-årige den mest underbeskæftigede gruppe. For kvinder er de underbeskæftigede dog mere jævnt fordelt over de forskellige aldersgrupper. Underbeskæftigelse er i det hele taget et større problem for kvinder, idet 41.000 kvinder eller 63 pct. af alle underbeskæftigede er kvinder.

De 65.000 underbeskæftigede arbejder i gennemsnit 20,7 timer om ugen. Hvis deres gennemsnitlige ugentlige arbejdstid steg til 37 timer om ugen, ville den samlede beskæftigelse stige med 29.000 fuldtidsbeskæftigede.

Tabel 3 Underbeskæftigede opdelt på køn og alder. 2003

	Mænd	Kvinder	Alle
Alle	25 000	41 000	65 000
15-24 år	11 000	14 000	25 000
25-34 år	6 000	11 000	17 000
35-49 år	5 000	12 000	17 000
50-66 år	3 000	4 000	7 000

Anm.: Underbeskæftigede er defineret som personer, der normalt arbejder mindre end 37 timer om ugen, og som angiver, at de ønsker at arbejde mere.

Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

4.2 Ældre

Målsætning i EU at fastholde ældre på arbejdsmarkedet

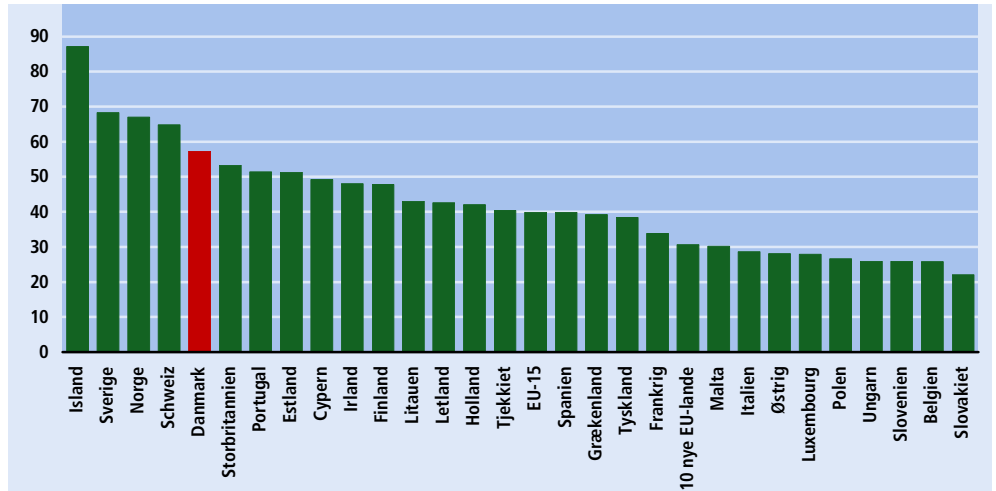
Det er allerede blevet beskrevet i afsnit 2, at erhvervsdeltagelsen falder for personer over 55 år. De lave erhvervsfrekvenser for ældre vil sammen med de ældres stigende andel af befolkningen medføre, at arbejdsstyrken vil falde. Det er derfor en målsætning at få de ældre til at blive længere på arbejdsmarkedet. Det er et punkt, som står højt på den politiske dagsorden ikke bare i Danmark, men i alle EU-lande.

Kun få lande opfylder EU's 2010 målsætning i dag

EU's ministerråd vedtog i Stockholm 2001, at andelen af 55-64-årige i beskæftigelse i EU skal øges til 50 pct. inden år 2010. Blandt EU-landene bliver kravet i øjeblikket kun opfyldt af Sverige, Danmark, Storbritannien, Portugal og Estland. I de ti nye EU-lande er der tilsammen kun 30,6 pct. i alderen 55-64 år, som er i beskæftigelse. For de 15 gamle EU-lande er andelen 39,8 pct. I befolkningsrige lande som Tyskland, Frankrig, Italien og Polen er andelen af ældre i beskæftigelse lav. Det er de store landes lave beskæftigelsesfrekvenser, der er hovedårsagen til de lave EU gennemsnit.

Figur 7 **Beskæftigelsesfrekvenser for 55-64-årige i udvalgte europæiske lande. 2. kvartal 2002**

Procent

Kilde: Eurostat.

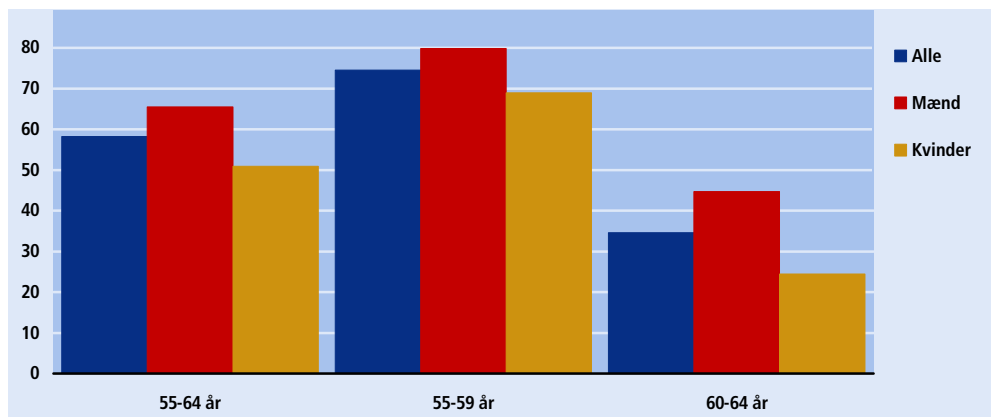
Tallene i figur 7 stammer fra 2002, som er det seneste tidspunkt, hvorfra der foreligger data for alle lande. 57,3 pct. af den danske befolkning mellem 55 og 64 år var i beskæftigelse på dette tidspunkt, og dermed opfylder Danmark klart EU's 2010-målsætning for beskæftigelsen for de 55-64-årige.

Beskæftigelsen er høj for 55-59-årige, men lav for 60-64-årige.

For hele året 2003 var beskæftigelsesfrekvensen for 55-64-årige i Danmark 58,2 pct. Billedet bør imidlertid nuanceres ved at dele aldersgruppen op, fordi 60-års alderen på grund af tilbagetrækningsordninger som fx efterløn udgør en vigtig grænse i Danmark. Den samlede beskæftigelsesfrekvens på 58,2 pct. i 2003 for 55-64-årige er således sammensat af en beskæftigelsesfrekvens på hele 74,5 pct. for 55-59-årige, mens andelen af 60-64-årige i beskæftigelse kun er 34,6 pct. Det er derfor udelukkende på grund af den høje beskæftigelse for 55-59-årige, at Danmark er i stand til at opfylde EU's målsætning.

Figur 8 **Beskæftigelsesfrekvenser for 55-64-årige i den danske befolkning. 2003**

Procent

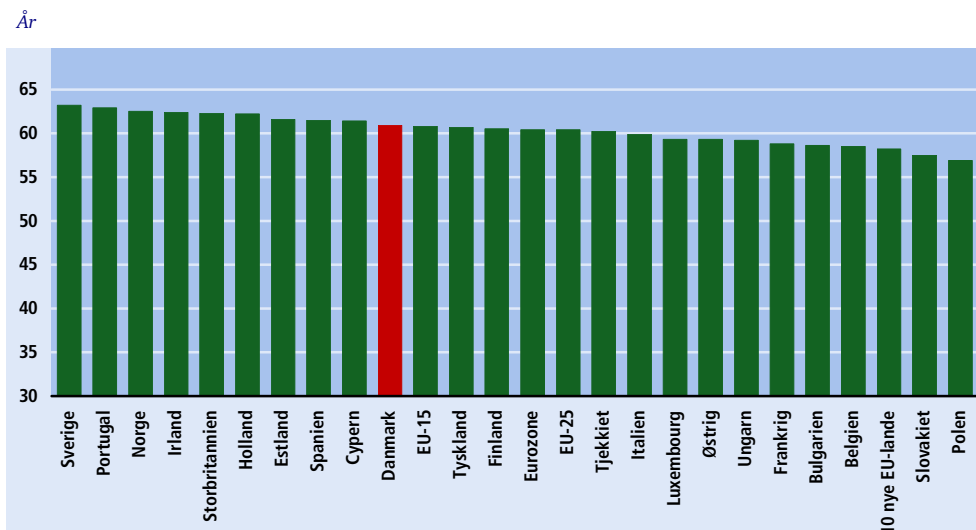

Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

EU-mål at øge tilbagetrækningsalderen med fem år

I 2002 vedtog EU's ministerråd i Barcelona, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder i hele EU skal være steget med fem år inden 2010. Den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder for de 15 gamle EU-lande var 60,8 år i 2002. Danmark er med 60,9 år meget tæt på dette gennemsnit. I modsætning til beskæftigelsesfrekvenser for 55-64-årige, hvor Danmark uden problemer opfylder EU's 2010 mål, er der også for Danmarks vedkommende langt til EU's mål for tilbagetrækningsalderen.

Figur 9 Gennemsnitlig tilbagetrækningsalder for udvalgte europæiske lande. 2002

Anm.: Den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder er udregnet på baggrund af aldersfordelte erhvervsfrekvenser i år 2001 og 2002.

Kilde: Eurostat. Der foreligger ikke tal for 2002 for Grækenland, Letland, Litauen, Malta og Slovenien. I EU-15 og 10 nye EU-lande indgår de manglende lande med et skøn baseret på tidligere data.

Kilden til de danske tal er Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

En stigning på fem år i den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder vil for de 15 gamle EU-lande indebære, at den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder skal op på næsten 66 år i 2010. Tages der i stedet udgangspunkt i niveauet for de 25 EU-lande, bliver målsætningen 65,5 år. Under alle omstændigheder er der tale om et meget ambitiøst mål, som ingen enkelte EU-lande i øjeblikket er i nærheden af at opfylde. Sverige er det land, der klarer sig bedst med en gennemsnitlig tilbagetrækningsalder på 63,2 år blandt de viste lande i figuren ovenfor.

Mænd trækker sig tilbage to år senere end kvinder i Danmark

Den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder var for Danmark som nævnt 60,9 år i 2002. Tallet er sammensat af en gennemsnitlig tilbagetrækningsalder for mænd og kvinder på henholdsvis 61,9 år og 59,8 år. Det vil sige, at mænd er i gennemsnit 2,1 år ældre end kvinder, når de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet i Danmark.

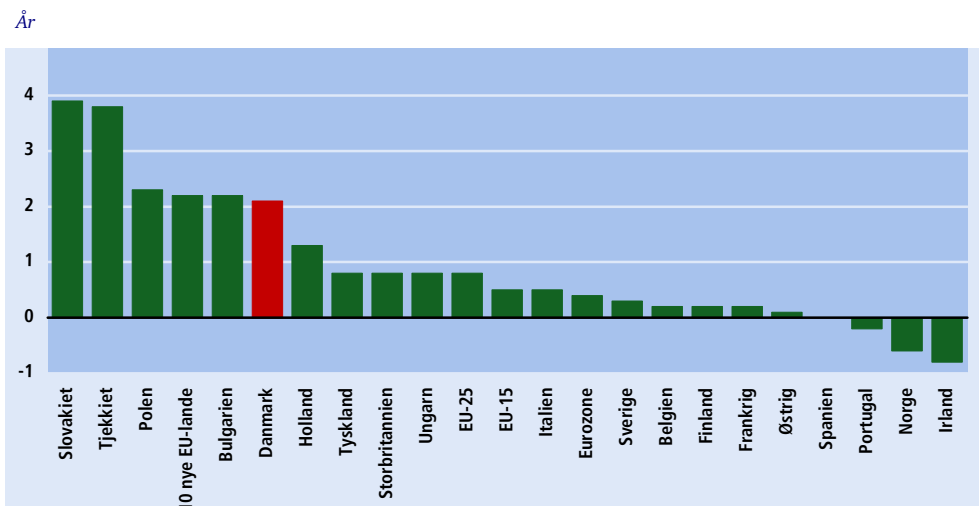
Den danske kønsforskel i tilbagetrækningsalder er blandt de største i EU

Sammenlignet med andre EU-lande er det en stor forskel. For de 25 EU-lande er forskellen 0,8 år, mens de 15 gamle EU-lande kun har en forskel på 0,5 år. I de skandinaviske lande skiller den danske forskel sig klart ud. I Sverige og Finland har mænd en tilbagetrækningsalder, som i gennemsnit kun er henholdsvis 0,3 år og 0,2 år højere end kvinders. I Norge er billedet omvendt, idet mænd trækker sig 0,6 år tidligere tilbage end kvinder. Det er kun i Irland og Portugal, at kvinder ligesom i Norge har en senere tilbagetrækningsalder end mænd.

Potentiale for at øge kvinders tilbagetrækningsalder i Danmark

Det ser altså ud til, at der i Danmark er et potentiale for en forøgelse af kvinders tilbagetrækningsalder. Arbejdsstyrken kunne øges betydeligt, hvis kønsforskellen i tilbagetrækningsalderen nærmede sig et skandinavisk niveau uden et samtidigt fald i den mandlige tilbagetrækningsalder.

Figur 10 Forskel mellem mænd og kvinders tilbagetrækningsalder. 2002

Anm.: Figuren viser differencen mellem mænd og kvinders tilbagetrækningsalder. En positiv forskel indikerer, at mænd har en højere tilbagetrækningsalder.

Kilde: Eurostat. Der foreligger ikke tal for 2002 for Grækenland, Letland, Litauen, Slovenien, Ungarn, Estland og Malta. I EU-15, 10 nye EU-lande, Eurozone og EU-25 indgår de manglende lande med et skøn baseret på tidligere data.

De lave erhvervsfrekvenser for personer over 60 år trækker tilbagetrækningsalderen ned

Selv om erhvervsdeltagelsen for 55-64-årige i Danmark er blandt de højeste i EU, er tilbagetrækningsalderen i Danmark ikke højere end gennemsnittet for de 15 gamle EU-lande. Det er først og fremmest de lave erhvervsfrekvenser for personer over 60 år, der trækker tilbagetrækningsalderen i Danmark ned. De mange danskere, der vælger at gå på efterløn, er den væsentligste forklaring på, at så relativt få personer over 60 år er i arbejdsstyrken i Danmark.

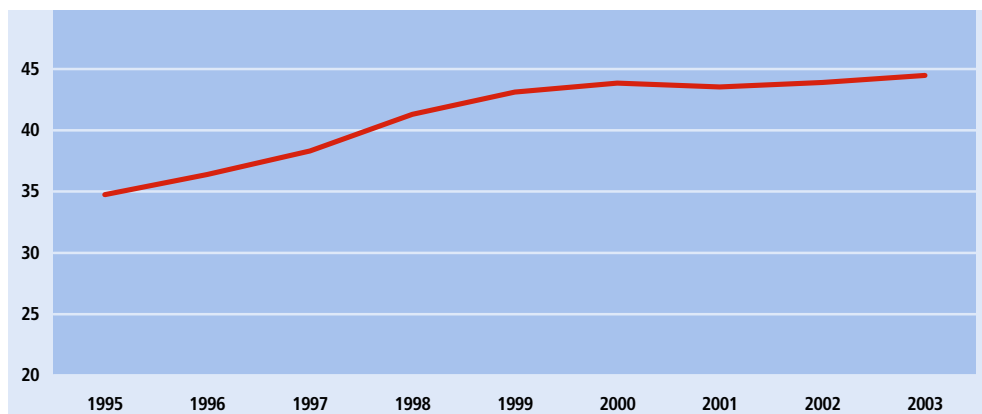
I 2003 var der i gennemsnit 175.000 60-66-årige på efterløn. I forhold til alle 60-66-årige i befolkningen svarer det til, at 44,5 pct. af alle 60-66-årige var på efterløn i 2003.

Andelen af 60-66-årige på efterløn er steget siden 1995

Fra 1995 til 2003 er antallet af efterlønsmodtagere steget fra 115.000 til 175.000, hvilket svarer til en stigning på 52 pct. Den 60-66-årige del af befolkningen steg i samme periode fra 330.000 til 392.000 personer, dvs. 19 pct. Hovedparten af stigningen i antallet af efterlønsmodtagere skyldes derfor, at en større andel af de 60-66-årige gør brug af efterlønsordningen. Andelen af 60-66-årige på efterløn steg således fra 34,7 pct. i 1995 til 44,5 pct. i 2003.

Figur 11 Andel af 60-66-årige på efterløn 1995-2003

Procent

Kilde: Arbejdsmarkedspolitiske Foranstaltninger (AMFORA) og Befolkningsstatistikregisteret.

4.3 Studerendes tilknytning til arbejdsmarkedet

Knap halvdelen af de studerende har arbejde

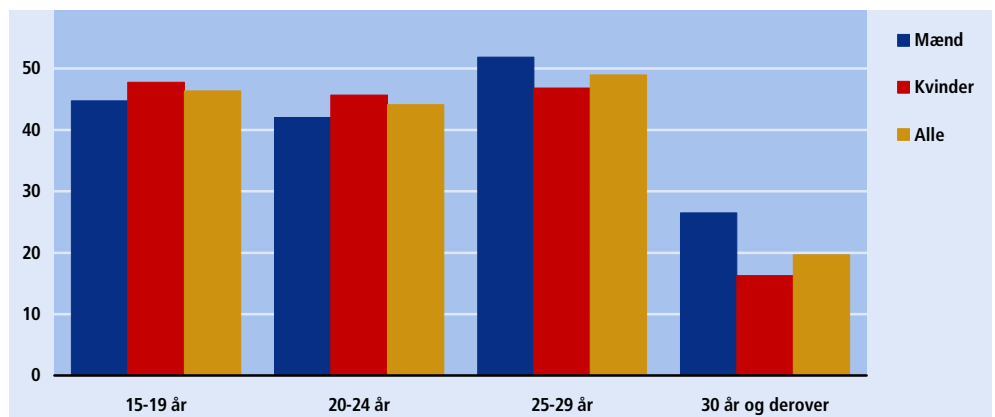
I Danmark arbejder studerende i stort omfang ved siden af deres studier. Ifølge arbejdskraftundersøgelsen for året 2003 havde 43 pct. af de studerende arbejde ved siden af deres studie. Det svarer til, at 191.000 studerende har arbejde. Studerende er her defineret som personer, der har angivet, at deres hovedbeskæftigelse er at være studerende eller skoleelev.

Kønsmæssige forskelle i beskæftigelsesomfanget for studerende er små

Beskæftigelsesfrekvensen er højest for mandlige studerende i alderen 25-29 år, hvor lidt over halvdelen har arbejde. For de yngre aldersgrupper er det de kvindelige studerende, som har de højeste beskæftigelsesfrekvenser, men generelt er kønsforskellene små. For studerende i aldersgruppen 30 år og derover er det mindre almindeligt at arbejde ved siden af studierne. Kun henholdsvis 26 pct. af de mandlige og 16 pct. af de kvindelige studerende i denne aldersgruppe er beskæftigede.

Figur 12 **Beskæftigelsesfrekvenser for studerende opdelt på køn og alder. 2003**

Procent

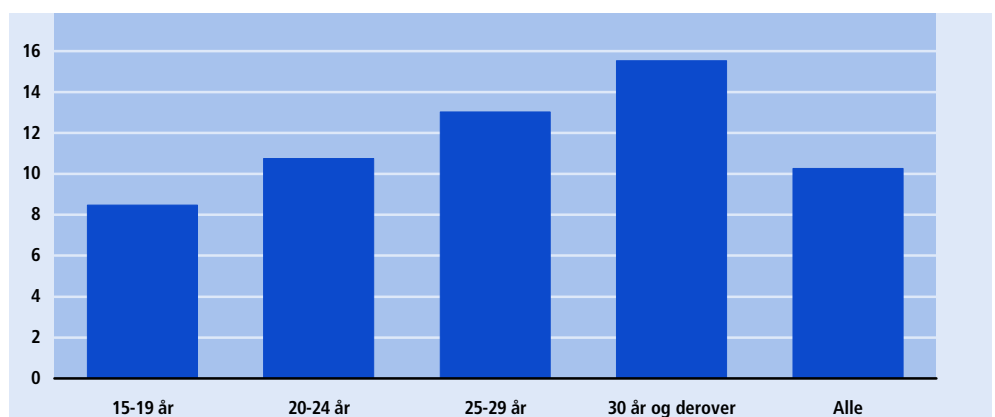
Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

De ældste studerende har højeste arbejdstid

Andelen af beskæftigede er lavere for studerende, som er fyldt 30 år, men til gengæld arbejder de beskæftigede studerende i denne aldersgruppe flere timer. Den normale ugentlige arbejdstid for en beskæftiget studerende i aldersgruppen 30 år og derover var i 2003 i gennemsnit 16 timer. For 15-19-årige, 20-24-årige og 25-29-årige var de tilsvarende tal henholdsvis 8, 11 og 13 timer.

Figur 13 **Gennemsnitlig normal ugentlig arbejdstid for beskæftigede studerende. 2003**

Timer

Kilde: Arbejdskraftundersøgelsen (AKU).

En beskæftiget studerende arbejder i gennemsnit 10 timer om ugen

Den normale gennemsnitlige arbejdstid var 10 timer om ugen for alle beskæftigede studerende i 2003. Det forholdsvis lave ugentlige timetal for hele gruppen af studerende skyldes, at de yngste aldersgrupper udgør den største del af de studerende. Af

de 191.000 studerende eller skoleelever var de 100.000 således 15-19 år. I aldersgrupperne 20-24 år og 25-29 år var der henholdsvis 49.000 og 32.000 studerende, mens kun 10.000 personer over 30 år var studerende.

Studerendes arbejde svarer til 53.000 fuldtidsbeskæftigede

De 191.000 beskæftigede studerende svarer til 53.000 fuldtidsbeskæftigede. Studerende bidrager derfor ikke uvæsentligt til beskæftigelsen i samfundet. I mange tilfælde er det en økonomisk nødvendighed, at man som studerende supplerer sin SU med erhvervsarbejde. Nogle gange er det ligefrem et krav, at en færdiguddannet har relevant erhvervs erfaring at fremvise ud over eksamensbeviset. Det er derfor på mange måder positivt, at studerende arbejder.

Mere studiearbejde, længere studietid?

Studerendes erhvervsarbejde er imidlertid også en faktor, der kan forlænge studietiden. Hvis studerendes deltidsarbejde betyder, at de er nødt til at bruge flere år på at færdiggøre deres uddannelse, er det usikkert, om det er en gevinst for samfundet, at de arbejder så meget, som de gør. Prisen for det deltidsarbejde man udfører som studerende kan være, at der går flere år, før man indtræder fuldt ud på arbejdsmarkedet. Samtidig betyder forlængelsen af studietiden, at arbejdsstyrkens kvalifikationer vil være lavere, end hvis studerende i højere grad gennemførte deres studier på normeret tid.

4.4 Indvandrere og efterkommere

Lav beskæftigelsesandel blandt indvandrere

Den danske befolkning i alderen 16-66 år består af 3.308.074 personer med dansk oprindelse og 301.873 indvandrere og efterkommere. For de 16-66-årige med dansk oprindelse er 75,5 pct. i beskæftigelse. Beskæftigelsesandelene for indvandrere er betydeligt lavere. For indvandrere fra vestlige lande er 61,0 pct. i beskæftigelse, mens beskæftigelsesandelen for indvandrere fra ikkevestlige lande kun er 45,1 pct. Efterkommere er en forholdsvis lille gruppe målt i antal personer, men det er tydeligt, at erhvervsdeltagelsen er højere for efterkommere end for indvandrere. Således er 71,3 pct. og 60,3 pct. af efterkommere fra henholdsvis vestlige og ikkevestlige lande i beskæftigelse. Gruppen af efterkommere består imidlertid hovedsageligt af personer under 30 år og kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes med personer af dansk oprindelse eller indvandrere.

Tabel 4 Arbejdsmarkedsstatus for 16-66-årige indvandrere og efterkommere. 2003

	Beskæftiget	Arbejdsløs	Uden for arbejdsstyrken	Alle	Andel beskæftigede
Alle	2 652 834	119 250	837 863	3 609 947	73,5
Dansk oprindelse	2 497 592	103 573	706 909	3 308 074	75,5
Indvandrere fra vestlige lande	56 534	3 105	33 109	92 748	61,0
Indvandrere fra ikkevestlige lande	83 641	11 603	90 386	185 630	45,1
Efterkommere fra vestlige lande	5 818	312	2 028	8 158	71,3
Efterkommere fra ikkevestlige lande	9 249	657	5 431	15 337	60,3

Kilde: Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

Stort potentiale for at øge beskæftigelsen blandt indvandrere

De lave beskæftigelsesfrekvenser for indvandrere antyder, at der er et stort potentiale for at øge beskæftigelsen i samfundet ved at få flere indvandrere i arbejde. Hvis 16-66-årige indvandrere og efterkommere fra både vestlige og ikkevestlige lande havde en beskæftigelsesfrekvens på 75,5 pct. lige som personer af dansk oprindelse, ville det medføre en stigning i beskæftigelsen på 73.000 personer.

Beskæftigelsesfrekvenser er særligt lave for kvindelige indvandrere

For 16-66-årige personer af dansk oprindelse er henholdsvis 78,7 pct. af mændene og 72,3 pct. af kvinderne i beskæftigelse. For indvandrere er forskellen mellem mænd og kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet større, og forskellen er særlig bemærkelsesværdig for indvandrere fra ikkevestlige lande. Her er kun 38,2 pct. af kvinderne i beskæftigelse mod 51,8 pct. af mændene. Det vil således kræve næsten en fordobling

af beskæftigelsesfrekvensen for kvindelige indvandrere fra ikkevestlige lande, hvis beskæftigelsesomfanget for kvinder af dansk oprindelse skal nås.

Tabel 5 Beskæftigelsesfrekvenser for 16-66-årige mænd og kvinder fordelt på oprindelse. 2003

	Beskæftigelsesfrekvens		Antal personer	
	Mænd	Kvinder	Mænd i alt	Kvinder i alt
Hele befolkningen	76,9	70,1	1 821 793	1 788 154
Dansk oprindelse	78,7	72,3	1 670 874	1 637 200
Indvandrere fra vestlige lande	65,4	56,7	45 280	47 468
Indvandrere fra ikkevestlige lande	51,8	38,2	93 563	92 067
Efterkommere fra vestlige lande	73,3	69,2	4 294	3 864
Efterkommere fra ikkevestlige lande	61,5	59,1	7 782	7 555

Kilde: Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

Indvandrere fra ikkevestlige lande er en sammensat gruppe

Mange forskellige oprindelseslande er repræsenteret i grupperne af indvandrere og efterkommere. For indvandrere og efterkommere fra ikkevestlige lande er personer med tyrkisk oprindelse den største gruppe. Der var 1. januar 2003 i alt 34.458 personer af tyrkisk oprindelse i Danmark. Personer med Tyrkiet som oprindelsesland udgør således 17,1 pct. af alle indvandrere og efterkommere fra ikkevestlige lande.

Store forskelle i beskæftigelsesfrekvenser mellem de forskellige oprindelseslande

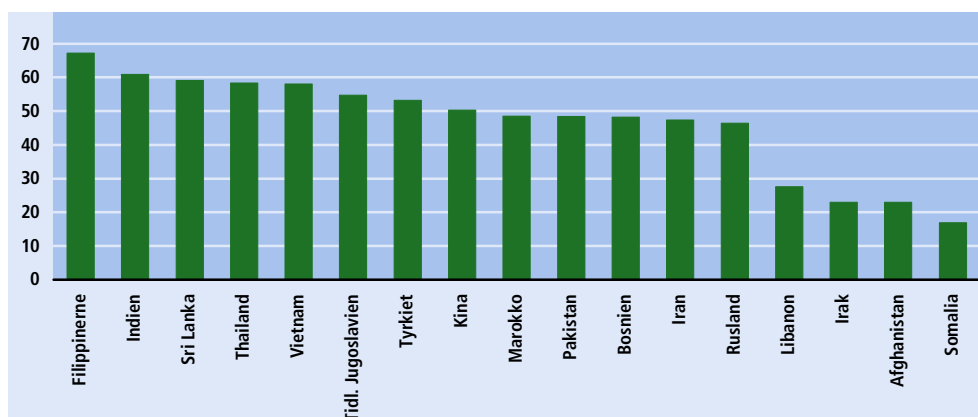
For alle indvandrere og efterkommere fra ikkevestlige lande er andelen af 16-66-årige i beskæftigelse 46,2 pct. Denne gennemsnitlige beskæftigelsesfrekvens dækker over store forskelle mellem de forskellige oprindelseslande. Personer, som har Somalia, Afghanistan, Irak eller Libanon som oprindelsesland, skiller sig særligt ud. For disse fire grupper er beskæftigelsesfrekvensen under 30 pct. Personer med oprindelse fra Filippinerne klarer sig med en beskæftigelsesfrekvens på 67,2 pct. bedst blandt de større grupper inden for indvandrere og efterkommere fra ikkevestlige lande. Herefter følger personer med oprindelse fra Indien, Sri Lanka, Thailand og Vietnam, som alle har beskæftigelsesfrekvenser omkring 60 pct.

Sammenligninger mellem oprindelseslande skal tages med forbehold

Forhold som opholdstid i Danmark, baggrund for ophold og uddannelsesniveau varierer ofte meget mellem de forskellige oprindelseslande, og det er i høj grad faktorer som disse og ikke oprindelseslandet i sig selv, der påvirker en indvandrers tilknytning til arbejdsmarkedet. Derfor bør sammenligninger af arbejdsmarkedstilknytning for indvandrere og efterkommere fra forskellige oprindelseslande tages med forbehold.

Figur 14 Beskæftigelsesfrekvenser for 16-66-årige indvandrere og efterkommere fra ikkevestlige lande opdelt på oprindelsesland. 2003

Procent

Kilde: Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

De 17 oprindelseslande, der er vist i figur 14, omfatter tilsammen 163.072 personer eller 81,1 pct. af hele gruppen af indvandrere og efterkommere fra ikkevestlige lande.

For alle 17 landes vedkommende gælder det, at der findes mindst 2000 mennesker i den danske befolkning, som har det pågældende land som oprindelsesland.

4.5 Personer i arbejdsmarkedets udkant

En person befinder sig i arbejdsmarkedets udkant, hvis han eller hun enten er ledig, har støttet beskæftigelse med løn eller midlertidigt befinder sig uden for arbejdsstyrken som følge af aktivering eller orlov fra ledighed til børnepasning.

*282.000 personer
befinder sig i arbejds-
markedets udkant*

Der var i alt 281.614 fuldtidsdeltagere, der befandt sig i arbejdsmarkedets udkant i 2003. Heraf var 55.680 i støttet beskæftigelse og 55.326 midlertidigt uden for arbejdsstyrken, mens de ledige udgjorde den klart største gruppe med 170.608. Der er flere kvinder end mænd i arbejdsmarkedets udkant. Ud af de 281.614 var 147.522 således kvinder, hvilket svarer til 52,4 pct.

Jobtræning og fleksjob er de to største ordninger i kategorien støttet beskæftigelse. De bidrager med henholdsvis 15.988 og 24.262 fuldtidsdeltagere, mens de forskellige uddannelsesordninger med 37.217 fuldtidsdeltagere udgør mere end to tredjedele af kategorien midlertidigt uden for arbejdsstyrken.

Tabel 6 Fuldtidsdeltagere i arbejdsmarkedets udkant. 2003

	Mænd	Kvinder	Alle
I alt¹	134 092	147 522	281 614
Støttet beskæftigelse med løn	26 700	28 980	55 680
Jobtræning	7 652	8 335	15 988
Servicejob	1 152	2 205	3 357
Voksenlærling	3 937	2 091	6 028
Fleksjob	10 596	13 667	24 262
Skånejob	3 363	2 682	6 045
Ledige²	83 305	87 303	170 608
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	24 087	31 239	55 326
Uddannelse	15 434	21 783	37 217
Ordinær uddannelse med udd. godtgørelse	5 698	11 395	17 093
Særligt tilrettelagt uddannelsesforløb	1 912	3 208	5 120
Intensiv jobtræning	101	133	235
Særlig formidling	2	2	4
Voksen- og efteruddannelse	22	47	70
Særligt aktiverende forløb	5 929	4 862	10 791
Integrationsuddannelse	1 768	2 135	3 903
Andre midlertidigt uden for arbejdsstyrken	8 653	9 456	18 109
Individuel jobtræning	6 787	5 858	12 645
Frivilligt ulønnet arbejde	62	44	106
Orlov fra ledighed til børnepasning	303	1 871	2 174
Vejl. og introduktionsforløb	1 317	1 461	2 778
Arbejdspraktik	174	210	384
Forsøg	10	12	22

¹ Totalen er et maksimum, da op til 5 pct. af de ledige samtidig kan være registreret i en arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning

² Ledighedstallet angiver fuldtidsledige i hele året 2003. I beregningen af fuldtidsledige indgår alle personer, som var ledige i 2003 med en vægt, der svarer til deres ledighedsgrad i 2003.

Kilde: Arbejdsmarkedspolitiske Foranstaltninger (AMFORA), Centrale Register for Arbejdsmarkedstatistik (CRAM).

Gruppen af personer i arbejdsmarkedets udkant svarer til 10 pct. af arbejdsstyrken. Der er derfor tale om en forholdsvis stor gruppe, og kunne en stor del af den overføres fra arbejdsmarkedets udkant til ordinær beskæftigelse, ville det således påvirke arbejdsudbuddet betydeligt.

Det er derfor et entydigt politisk mål, at alle grupper i arbejdsmarkedets udkant skal overgå til ordinær beskæftigelse. Man kan få et simpelt mål for, i hvilken grad det

lykkes ved at betragte personer, der var i arbejdsmarkedets udkant 1. januar 2002 et år senere.

28 pct. af personerne i arbejdsmarkedets udkant har almindelig beskæftigelse et år senere

For alle personer, der var i arbejdsmarkedets udkant 1. januar 2002, var 28 pct. eller 71.634 personer i ordinær beskæftigelse året efter. Blandt de personer, der var i støttet beskæftigelse 1. januar 2002, havde 26 pct. et almindeligt arbejde et år senere. For de ledige var den tilsvarende andel 38 pct., mens kun 18 pct. af de personer, der var midlertidigt uden for arbejdsstyrken 1. januar 2001, havde et job på normale vilkår året efter.

Forskelle mellem grupperne i arbejdsmarkedet udkant

Gruppen af ledige er sammensat af mange forskellige typer personer, hvoraf en stor del kun har været ledige i kort tid. Det er derfor ikke overraskende, at det tilsyneladende er de ledige, som har lettest ved at finde ordinær beskæftigelse. Personer, som er i gang med støttet beskæftigelse, uddannelsesaktivering eller individuel jobtræning, har derimod alle haft en forudgående ledighedsperiode af en vis varighed. Grupperne i støttet beskæftigelse og midlertidigt uden for arbejdsstyrken må derfor vurderes at bestå af personer, som er mere marginaliserede i forhold til arbejdsmarkedet end en gennemsnitlig ledig. De har derfor også sværere ved at finde ordinær beskæftigelse.

Tabel 7 Personer i arbejdsmarkedets udkant 1. januar 2002 året efter

	1.1.2002		
	Støttet beskæftigelse	Ledige ¹	Midlertidigt uden for arbejdsstyrken
1.1. 2003			
Beskæftigede	14 202	41 585	15 847
Støttet beskæftigelse	28 735	5 895	6 372
Ledige ¹	3 597	29 648	8 615
Midlertidigt uden for arbejdsstyrken	5 334	16 609	39 911
Tilbagetrækning fra arbejdsstyrken	298	6 772	339
Pensionister	742	800	2 706
Øvrige uden for arbejdsstyrken	1 410	7 957	13 878
Døde eller udvandrede	308	1 235	986
I alt	54 626	110 501	88 654

¹ Kun personer der var registrerede som ledige i hele sidste uge af november kategoriseres som ledige i RAS.

Kilde: Den Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS).

Ledigheden i Danmark er lav i forhold til resten af EU

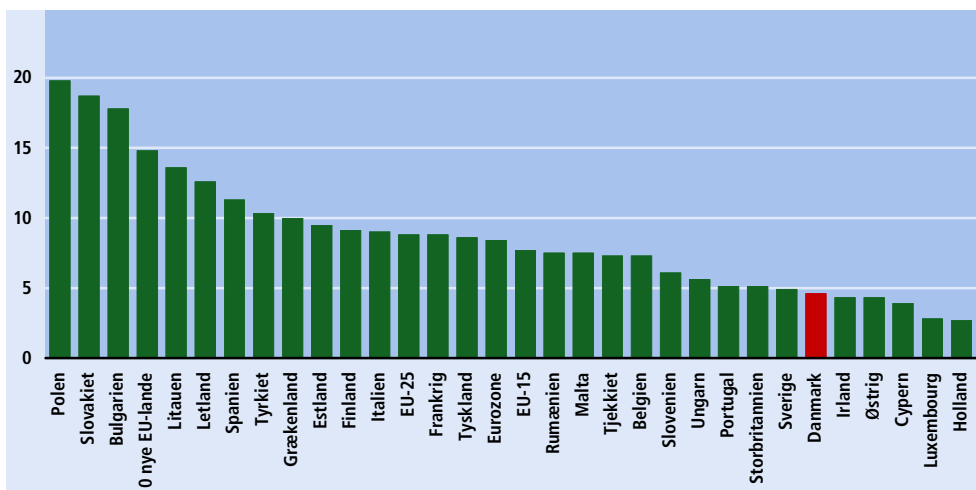
De ledige udgør hovedparten af den gruppe, der siges at befinde sig i udkanten af arbejdsmarkedet. I internationale sammenligninger har Danmark en relativ lav ledighedsprocent. I 2002 var 4,6 pct. af den danske arbejdsstyrke ledig ifølge Eurostat. Kun 5 ud af de 24 andre EU-lande havde en lavere ledighedsprocent i 2002. For alle 25 EU-lande set under et var ledighedsprocenten 8,8.

De nye EU-lande har meget høj ledighed

EU's ledighed er steget efter optagelsen af de ti nye medlemslande, der samlet har en ledighedsprocent på hele 14,8 pct. Værst ser det ud i Polen, hvor næsten 20 pct. af arbejdsstyrken var ledig i 2002.

Figur 15 Ledighedsprocenter i EU-lande samt Bulgarien, Rumænien og Tyrkiet. 2002

Procent

Anm.: Ledighedsprocenterne angiver andelen af arbejdsløse 15-74-årige i forhold til hele befolkningen af 15-74-årige.
Kilde: Eurostat.

Andelen af langtidsledige er også lav i Danmark

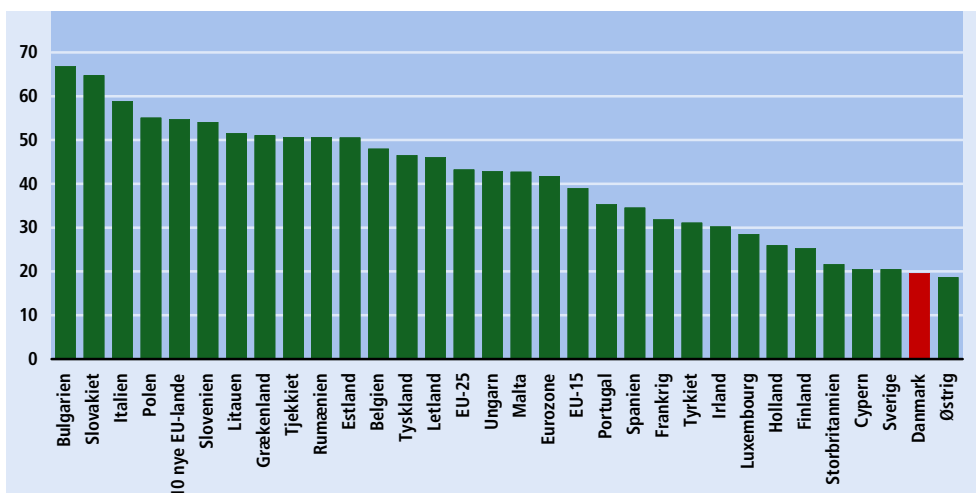
En periode på mindst 12 måneders uafbrudt ledighed er den definition, som Eurostat bruger ved opgørelsen af langtidsledige. I forhold til de andre EU-lande er andelen af langtidsledige relativt lille i Danmark. Kun ca. 20 pct. af de ledige danskere havde i 2002 været ledige i 12 måneder eller mere. Østrig er det eneste EU-land, som havde en lavere andel af langtidsledige.

I de nye EU-lande er over halvdelen af de ledige langtidsledige

For de 25 EU-lande udgjorde de langtidsledige samlet set 43 pct. af alle ledige. Også her er de nye EU-lande hårdt ramt. For de 10 nye EU-lande var andelen af langtidsledige således 55 pct. mod 39 pct. for de 15 gamle EU-lande.

Figur 16 Andel langtidsledige i EU-lande samt Bulgarien, Rumænien og Tyrkiet. 2002

Procent

Anm.: Andelen af langtidsledige angiver andelen af 15-74-årige, som har været arbejdsløse i mindst 12 måneder uden afbrydelse, målt i forhold til alle arbejdsløse 15-74-årige.
Kilde: Eurostat.

5. Konklusioner

Den demografiske udvikling vil isoleret set medføre en faldende arbejdsstyrke i de kommende år. Med udgangspunkt i denne realitet har hovedformålet i denne artikel været at give en kortfattet talmæssig beskrivelse af en række af de områder, hvor der på det danske arbejdsmarked er muligheder for at øge beskæftigelsen. Internationale sammenligninger er inddraget flere steder i artiklen.

Artiklens hovedkonklusioner kan sammenfattes i følgende punkter:

- Danmark har en høj beskæftigelsesfrekvens sammenlignet med andre EU-lande. Kvinder deltager desuden på arbejdsmarkedet i større omfang i Danmark end i de fleste andre lande.
- I Danmark kan 65.000 personer betegnes som underbeskæftigede. Underbeskæftigelse rammer i højere grad personer, som kun har 10. klasse eller derunder som højeste fuldførte uddannelse. Hvis alle underbeskæftigede arbejdede 37 timer om ugen, ville beskæftigelsen stige i et omfang, der svarer til 29.000 fuldtidsbeskæftigede.
- I forhold til andre EU-lande har Danmark en høj beskæftigelse for 55-64-årige. Derimod klarer Danmark sig kun gennemsnitligt med hensyn til tilbagetrækningsalder, hvilket blandt andet skyldes efterlønsordningens popularitet. Sammenligning af tilbagetrækningsalder mellem de forskellige lande afslørede desuden, at forskellen mellem mænd og kvinders tilbagetrækningsalder er relativt stor i Danmark.
- Omfanget af studerendes beskæftigelse i Danmark er stort. 191.000 personer eller 43 pct. af alle studerende har beskæftigelse ved siden af studierne. Det svarer til 53.000 fuldtidsbeskæftigede.
- Indvandrere er beskæftigede i betydeligt mindre omfang end personer af dansk oprindelse. Problemet er særlig stort for indvandrere fra ikkevestlige lande og større for kvinder end for mænd. En udjævning af forskellen i beskæftigelsesfrekvensen mellem indvandrere og efterkommere og personer af dansk oprindelse kunne øge beskæftigelsen med 73.000 personer.
- Arbejdsløse, personer i støttet beskæftigelse og personer, som midlertidigt er uden for arbejdsstyrken, siges at befinde sig i arbejdsmarkedets udkant. Denne meget inhomogene gruppe omfatter 282.000 personer.
- Danmark har en lav ledighedsprocent sammenlignet med de fleste andre lande. Samtidig udgør gruppen af langtidsledige kun 20 pct. af alle ledige i Danmark, hvor gennemsnittet for de 15 gamle EU-lande er næsten 40 pct.

Danmark klarer sig godt i sammenligning med andre EU-lande

For de overordnede områder, hvor der er lavet internationale sammenligninger, er konklusionen, at Danmark klarer sig klart bedre end de andre EU-lande. Kun for tilbagetrækningsalder er Danmarks præstation gennemsnitlig.

For alle de belyste dele af arbejdsmarkedet kan der naturligvis tænkes forbedringer i forhold til at øge arbejdsudbuddet. En højere tilbagetrækningsalder og bedre integration af indvandrere på arbejdsmarkedet er imidlertid de to områder, hvor mulighederne er mest oplagte og gevinsterne størst. I begge tilfælde er det især for kvinderne, at der synes at være mest potentiale for at øge arbejdsstyrken.